

K.E. Løgstrup

OPHAV OG
OMGIVELSE

METAFYSIK III
BETRAGTNINGER OVER
HISTORIE OG NATUR

LØGSTRUP BIBLIOTEKET

KLIM

Fænomenernes selvstændighed, skrøbelighed og robusthed. Eet er fænomenernes skrøbelighed og robusthed, noget andet deres selvstændigheds styrke og svaghed. Der er fænomener med en svag selvstændighed, og der er fænomener med en stærk selvstændighed. Svag selvstændighed er ikke det samme som at fænomenet er skrøbeligt, så lidt som stærk selvstændighed er det samme som at fænomenet er robust.

Et yderst skrøbeligt fænomen kan have en meget stærk selvstændighed. Det er for eksempel tilfældet med urørlighedszonen. Intet er lettere end at bryde ind i den og forulempe den, et ord er nok, så skrøbeligt er den. Men dens selvstændighed er stærk. Det viser sig på to måder. Der er en klar forskel på urørlighedszonen og nærtagenhed og snerperi. Forskellen viser sig i, at hvor urørlighedszonen respekteres, råder der frihed, medens nærtagenhed og snerperi gør ufri. Den anden måde, som selvstændigheds styrke viser sig på er, at når fænomenet forulempes, forsvinder det ikke. I sammenbrudet hævder urørlighedszonen sig med den pinlighed der breder sig.

Tilsvarende gælder det, at robuste fænomener kan have en svag selvstændighed. Løgnagtighed er et overmåde robust fænomen med en yderst svag selvstændighed, så svag at lyve kan vi kun med talens åbenhed. Lyve er at fingere at tale sandt.

Fænomenet med den stærke selvstændighed er af en oprindelighed som fænomenet med den svage selvstændighed ikke er. Som sagt, et så robust fænomen som løgnagtighed kan kun fungere ved hjælp af talens åbenhed. Et så robust fænomen som skadefryd kan kun skaffe sig adgang til sin genstand over medlidenheden. Løgnagtighed og skadefryd er parasitære fænomener.

Det kan man ikke sige om mistillid, dertil er den altfor tit et altfor vel begrundet fænomen. Alligevel er også mistilliden funderet i tilliden. Et så robust fænomen som mistillid opstår af skuffet tillid.

Forskellen mellem fænomeners robusthed og skrøbelighed er altså en anden end forskellen på styrken og svagheden i deres selvstændighed.

Indre og ydre betingelser. Det betyder, at vi kommer til at skelne mellem indre og ydre betingelser. Et fænomen som tillid har ingen indre betingelser, det er fænomenologien og børnepsykiatrien enige om. Tillid er et oprindeligt fænomen. Barnet kommer tillidsfuldt til verden, konstaterer børnepsykiateren. Men tilliden har ydre betingelser, i forældrenes opførsel i hjemmet og samfundet, i barnets temperament og karakter.

Mistilliden har derimod ikke alene ydre betingelser, men også indre. Mistilliden opstår af, at barnet og den voksne gør den erfaring, at det ikke går som de havde tillid til at det skulle gå. Var tilliden der ikke, ville der ikke være noget der hed mistillid. Sådan set er mistillid funderet i tillid, med Heideggers gløse, mistilliden er tillidens deficiente modus. Den skuffede tillid er mistillidens indre betingelse.

For tillidens vedkommende giver de ydre betingelser den gode eller dårlige vilkår. De enten udløser tilliden og giver den gode vækstvilkår, eller de fortrædiger den i selve dens udspring og giver den dårlige vækstvilkår. Men de ydre betingelser skaber den ikke. Ikke tilliden selv, kun dens skæbne i den enkeltes tilværelse er et resultat af de ydre betingelser.

Mistilliden er derimod et resultat af de ydre betingelsers fortrædelse af tilliden. Men selv om de ydre betingelser spiller en så dominerende rolle for mistillidens opståen, kan vi ikke nøjes med en empirisk erkendelse og se bort fra en fænomenologisk analyse, eftersom mistilliden ikke bliver til af de ydre betingelser uden at der er en tillid at spolere.

Forholdet til universet. Det fænomen, hvis selvstændighed er svag, mistillid, løgnagtighed, skadefryd, går frem af et samvirke mellem dets ydre og indre betingelser. Af dem skabes det. Hvorimod det fænomen, hvis selvstændighed er stærk, ingen indre betingelser har, og de ydre betingelser er kun bestemmende for, hvordan det går fænomenet i den enkeltes tilværelse. Selv kommer det andet steds fra. Hvorfra? Der er ikke andet svar at give end fra universet.

Hvad angår talens åbenhed og forstillelsen er det vitterligt, at de i hvert fald ikke på samme vis kommer fra universet via den biologiske udviklingsproces. Talens åbenhed kan vi ikke unddrage os. Vi realiserer den i og med at vi overhovedet ytrer os. Det står ikke til os, om vor tale skal være åbenhed eller ej. Så stærk er livsyttringens selvstændighed, at vi er i dens suverænitets vold, hvad enten vi vil eller ej. Jo mere vi stritter imod og forstiller os, desto mere realiserer vi talens åbenhed — som fælde.

Som fuldbyrdet har vi derimod ikke fået forstillelsen lagt ind i vor tilværelse af universet, kun dens mulighed, eftersom dens mulighed nu engang følger med talens åbenhed. Til os selv står det, om vi vil benytte os af forstillelsens mulighed

eller ej. Forstille os kan vi lade være med. Talens åbenhed kan vi derimod ikke lade være med at fuldbyrde, heller ikke når vi forstiller os.

Det betyder ikke, at et fænomen for at være blevet lagt ind i vor tilværelse af universet, altid skal have været der. Det er først blevet til i historiens løb. I og med kulturudfoldelsen sætter ejendommeligheder sig i værk, der er suveræne såvel i forhold til individet som i forhold til samfundet. Det er ikke tidspunktet eller anledningen til fænomenets historiske opståen, der er prøvesten for om det er en skabelse af vor kultur eller af universet. Det er derimod dets egen iboende ejendommelighed, dets ubetingethed, den vidner om at det ikke kun er en kulturskabelse.

Gang på gang bliver den indvending fremsat, at hvis den suveræne livsyttring ikke er en skabelse af vor kultur, måtte den have vist sig overalt og til alle tider, og det gør den ikke. Der er kulturer, hvor den ikke har vist sig, altså er den skabt af de kulturer, hvor den på et vist tidspunkt er opstået i en profetisk forkyndelse. Forudsætningen for den indvending er, at der kun findes en empirisk-historisk prøvesten for, om noget er en skabelse af vor kultur eller ej.

Men prøvestenen er en anden. Fænomenets selvstændighed kan bestå i, at det i dets egenart er uafhængigt af vilkårene for dets opkomst. I sin ejendommelighed folder fænomenet sig ud uafhængigt af betingelserne for dets tilblivelse. Een gang opstået behøver det for dets fortsatte beståen ikke mere de omstændigheder, der skulle til for at det kunne komme til verden.

Det tilsvarende gælder de to andre sæt fænomener. Talens åbenhed og barmhjertighed har ingen indre betingelser, dertil er de for oprindelige. Men de har ydre betingelser i det miljø som den enkelte vokser op i og i hans og hendes karakter og anlæg. De enten fremmer eller hæmmer dem, men de skaber dem ikke.

Løgnagtighed og skadefryd har derimod ikke alene ydre, men også indre betingelser, nemlig i det fænomen af modsat karakter, som de er funderet i og snylter på, i talens åbenhed og medfølelse.
